

ΧΑΤΖΗΚΥΡΙΑΚΟΣ-ΓΚΙΚΑΣ

430283
56

Α. Γ. ΧΥΔΙΣ

ΤΟΥ κ. Μ. ΚΑΛΛΙΓΑ

Με ιδιαίτερη χαρά γράφω σήμερα για τον ζωγράφο μας Χατζηκυριάκο — Γκίκα. Είπε λίγες αι περιστάσεις που μπορέσει ν' αφήσει κανείς την πένα του να γράφει ελεύθερα επάινους. 'Εμείς επιφυλακτικοί συνήθως, φοβόμαστε ν' αναγνωρίσουμε τους δικούς μας και μόνον ό ταν τó κάνουν οί ξένοι αισθανόμαστε ύπερηφάνεια ψευτοϋπερηφάνεια μάλλον για τί μόλο που δέν τους έχομε γνωρίσει ό πως πρέπει, κοκορευόμαστε για τους σπουδαίους συμπολίτες μας. Πολλές φορές κρίνομε και κατακρίνομε χωρίς πραγματικά κριτήρια. Δέν έχομε σταθμίσει τις αδυναμίες τών ξένων και όμως τους θαυμάζομε και τών δικών μας τις αδυναμίες τις έχομε δὴ με την λούπα, και άν δέν άντέχουν στην σύγκρισι με τ' άριστα του κόσμου, κατά την πιό αυθαίρετη κρίσι μας, τ' άπορρίπτουμε ή τὰ δεχόμαστε με συγκατάβασι.

Δέχομαι ότι είναι δύσκολη ή καλλιτεχνική αξιολόγησι και πιό δύσκολη ακόμη ή καλλιτεχνική έρμηνεία, όμως δέν δι-

την απόβαλι και άν ακόμη δεχθῆ κα την απόβαλι και άν ακόμη δεχθῆ και νεις ότι την άπέβαλε, και από τó σημείο αυτό άνεζητήσε εκ νέου την έλληνικήτητα για νά την έκφραση, θά πρέπει νά βρεθῆ και νά ξεκαθαριστῆ τó στοιχείο αυτό τῆς άνεζητήσεως και τότε, άν φανῆ ότι είναι προίον άνεζητήσεων θά έχη την άξια του σαν τέτοιο. 'Αλλά όλα αυτά δέν προσθέτουν ούτε αφαιρούν άξια στον καλλιτέχη. Στο τέλος θά μπορούσε να πῆ κανείς πως ό,τι είναι γνήσιο, είναι και έλληνικό' αλλά αυτό βέβαια παροείναι εύρύ. Θα έλεγα μάλλον ότι την έλληνικήτητα — με όλο τó ψηλό περιεχόμενο που προσπαθεί νά τῆς δώση ό καθένας — την βρίσκομε εκεί που και θε φορά την προβάλλει ή αντίληψις μας' δηλαδή καταντὰ μιὰ αυθαίρετη έννοια, που τῆς δίνει διαφορετικό νόημα ό καθένας μας. 'Ετσι και γώ βρίσκω έλληνικήτητα στο έργο του Χατζηκυριάκου — Γκίκα, στην νέα αυτή ζωτικότητα, στην νέα αυτή ζωῆ μάλλον, όπως την εί-

Ένας από τους έκτιθεμένους πίνακες του κ. Χατζηκυριάκου—Γκίκα

στάζω να πώ, ότι ό Χατζηκυριάκος — Γκίκας είναι ένας από τους λίγους καλύτερους ζωγράφους του κόσμου που ζουν σήμερα.

Έχει τις ρίζες του στις ζωντανότερες τάσεις τῆς ευρωπαϊκής ζωγραφικής τῆς εποχῆς μας. Έκανε όμως δικά του τὰ προβλήματα τῆς τέχνης αυτής και έδωσε νέες λύσεις και έκανε ένα καινούργιο βήμα στην ιστορία τῆς τέχνης. Είναι επαναστάτης μαζί και συνεχιστής. Συνεχίζει και άνταρπεί συγχρόνως τὰ πιό ζουμερά κατασταλάγματα τῆς τέχνης του. 'Ακολουθεῖ και προσπερνά τους πρωτοπόρους δίνοντας στο έργο του μιὰ μόνιμη άξια, ζωντανεύοντας τις άποδεδιγμένες τις «μόνιμες» άς πούμε, αλήθειες, με καινούργιες άποψεις.

Τόν τελευταίο καιρό τὰ πιό ένδιαφέροντα πνευματικά έργα που γνωρίζομε, είναι συνήθως μόνο μιὰ άνεζητήσι και μελέτη, μιὰ διάσπασι ή άνάλυσι, ό Χατζηκυριάκος — Γκίκας ξεπέρασε αυτό τó στάδιο άνασυνθέτοντας τὰ διδάγματα και εφαρμόζοντας στην τέχη του ό,τι καλά κερδήθηκε ως τώρα, αλλά συγχρόνως θέτει και νέα πάλι προβλήματα, προβλήματα όλων τών ειδών, τεχνικά και πνευματικά.

'Αν εξετάσει κανείς την τεχνική του θα δῆ πως είναι μιὰ τεχνική που έκδηλώνεται με άπόλυτη ακρίβεια. Μιὰ καλή τεχνική μπορεί βέβαια, σε σπάνιες περιστάσεις να μην άνταποκρίνεται και σε άνάλογα καλή τέχη, αλλά μιὰ ύψηλή τέχη δέν είναι δυνατόν παρά να έκδηλωθῆ με μιὰ τέλεια τεχνική, και αυτή είναι ή περίπτωση του Χατζηκυριάκου — Γκίκα. 'Εχει γνωρίσει και έχει κατακτήσει κάθε λεπτομέρεια και τó χρώμα του και τó σχέδιό του. Ούτε τó πιό μικρό τμήμα στον πίνακα του δέν έχει χρώμα που να μην είναι άπόλυτα καθορισμένο και δέν ύπάρχει μιὰ γραμμῆ που να μπορῆ να πῆ κανείς ότι του ξεφύγε. Κάθε στοιχείο του πίνακά του είνε ύποταγμένο στην κυρίαρχη προσωπικήτητα του καλλιτέχη. 'Η κυριαρχία αυτή είναι φανερή, είναι μάλιστα έντονα φανερή. Με αυτόν τόν τρόπο κινδυνεύει κανείς να χαρακτηρίσει τó έργο του σαν ένα έργο καθαρά διανοητικό, και πραγματικά αυτή είναι ή έντύπωσι που δίνει στην άρχῆ. Γιατί είναι αλήθεια ότι ή διανοητική αυτή έκφρασι δέν φαίνεται μονάχα στην τεχνική, αλλά και στην σύνθεσι δλόκληρου του έργου. 'Οταν όμως εξοικειωθῆ κανείς με τó έργο του και τῆς τέχνης τότε όλα αυτά τὰ «διανοητικά» στοιχεία παίρνουν μιὰ άλλη ζωῆ. 'Αποκαλύπτεται τότε μιὰ κρυφή δύναμι, άποκαλύπτεται ό πνευματικός και ψυχικός κόσμος του καλλιτέχη, ό κόσμος αυτός που βρίσκεται σε μιὰ πῆ γιας ενέργεια σε μιὰ άνυψωτική δράσι. Τό έργο του σε δένει με άπειρες έκφρασεις ζωῆς. Δίνει την α'σθησι μιὰς καινούργιας ζωτικότητας. Τό έργο του είνε και μάλλον μιὰ καινούργια έκφρασι ζωῆς.

'Ανεζητήθηκε από άλλους ή «έλληνικήτητα» στο έργο του Χατζηκυριάκου — Γκίκα. 'Απροκάλυπτα λέω ότι τó στοιχείο αυτό δέν μ' ένδιαφέρει έτσι άμεσα' είναι ψυχολογικό μάλλον θέμα. Μιὰ και είναι 'Ελληνας δέν μπορεί παρά να έχη

παμε πριν. 'Η νέα αυτή ζωῆ μοιάζει σαν άνάστασι νεκρών γιατί σε πολλά σημεία βγαίνει από νεκρωμένα πιὰ στοιχεία, που προϋπήρχαν σαν καλλιτεχνικά ρεύματα, είναι πέρα από αυτά, είναι ένα φούντωμα χυμών σε νεκρωμένα — κι' άν θέλετε σε μοχθήσαντα, καθηγιασμένα, και ώραία — κύτταρα, είναι ένα ρόδισμα αυγῆς ύστερα από μιὰ θεσπεσία νύχτα, είναι αισιοδοξία για τῆν' εδώ ζωῆ' και αυτό ίσως να είναι ένα άλλο άκόμη σημείο συγγενείας με την έλληνική έκφρασι.

Μιὰ και θίγω την έλληνικήτητα του ζωγράφου μας στο σημερινό μου σημείο, θα ήθελα να προσθέσω ακόμη, πως όχι μόνο με τους άπόμακρους και μυστικούς αυτούς δεσμούς δένεται ό καλλιτέχης μας με τόν τόπο του, αλλά και όταν τόν έρμηνεύει στα έργα του, βρίσκει την βαθύτερη του ούσια. 'Ενοιωσε ότι όχι χρωματικά αλλά πλαστικά άποδίδεται ό τόπος αυτός, όχι τόσο με χρώμα, αλλά με την άλληλένδετη σχέση διαφορετικών επιφανειών μπορεί ν' άποδώσει την πνευματικότητα του τόπου μας. 'Ενοιωσε ό τι όλες αυτές οι άποχρώσεις που βλέπομε στην γύρω μας φύσι δέν συντελούν σε τίποτε άλλο, παρά στην πλαστική έκφρασι του τοπίου. 'Απέδωσε τó τοπίο με σχήματα και μορφές έτσι που να περιέχουν την συνεχή μεταβλητότητα του φωτός και τῆς σκιάς, ουσιαστικά δηλαδή χαρακτηριστικά αυτού του έλληνικού τοπίου. 'Εγνώρισε ακόμη ότι τó τοπίο είναι άπλο στο σύνολό του αλλά περιέχει άτέλειωτες ποικιλίες, και αυτό είνε πίσος είναι και βασικά έλληνικό. Και τó στοιχείο αυτό τῆς άπλότητας και ποιητικότητας μαζί, τó έλληνικό αυτό στοιχείο, τó βρίσκομε όχι μόνο στα τοπία του άλλου και σε άλλα έργα του. Πίστευα άλλωστε ότι δέν είναι δυνατόν ν' άποδοθῆ τó 'Αττικό τοπίο ζωγραφικά και ότι ή μόνη δυνατή αντίγραφο του ήταν ή μετουσίωσι του στην γλυπτική. 'Ο Χατζηκυριάκος — Γκίκας άπέδειξε τó αντίθετο, είναι ό πρώτος που πλησίασε τόσο κοντά την ούσια του και απέδωσε με τῆ ζωγραφική του τó μοναδικό αυτό τοπίο του κόσμου, τó 'Αττικό τοπίο. Και μόνο αυτό άν είχε κατορθώσει θα ήταν κάτι σημαντικό' θα ήταν κάτι μοναδικό. Για να έκτιμήσει κανείς την άξια του επιτεύγματος αυτού πρέπει να μη ξεχνάει ότι δέν ύπήρξε δικός μας ή ξένος ζωγράφος που να μὴν επιχειρήσει να συκρητήση στους πίνακές του κάτι από τó τοπίο αυτό, και ό Γαλάνης άλλωστε τó είχε επιχειρήσει, με τὰ σημερινά έργα του Χατζηκυριάκου — Γκίκα ξεπερνάει και τó Γαλάνη και πολλών άλλων τῆς προσπάθειας.

Μιὰ άνάλυσι λεπτομερέστερη του έργου του Γκίκα, θα έδινε από την γενικήτητα που πρέπει να έχη ένα τέτοιο σημείωμα και τελειώνω με την έκφρασι τῆς μεγάλης μου χαρῆς γιατί ή έκθεσι του στο Βρετανικό 'Ινστιτούτο στο Κολωνάκι, μου δίνει την εύκαιρία να γράψω έστω και τὰ λίγα αυτά λόγια για τόν παιδικό μου φίλο που γι' αυτόν αισθανόμαι σήμερα άπερησάνος όχι μόνο σαν φίλος αλλά και σαν 'Ελληνας.

Μ. ΚΑΛΛΙΓΑΣ